

**vLaamse
OUDERENRAAD**

Memorandum

lokale verkiezingen 2018

---

7 speerpunten voor een inclusief en leeftijdsvriendelijk
lokaal ouderenbeleid

21 juni 2017

Vlaamse Ouderenraad vzw — Broekstraat 49-53 — 1000 Brussel — www.vlaamse-ouderenraad.be

7 speerpunten voor een inclusief en leeftijdsvriendelijk ouderenbeleid

---

1. Vertrek vanuit de dialoog met ouderen	4
2. Ga de strijd aan met armoede en sociale uitsluiting	5
3. Bied ouderen kansen om te participeren	6
4. Zorg dat elke oudere in een kwalitatieve en aangepaste woning kan wonen	7
5. Neem hindernissen weg op vlak van mobiliteit en openbare ruimte	8
6. Draag zorg voor ieders welzijn	9
7. Breng de buurt in beweging	11

Inleiding

Het is al lang geen verrassing meer: **Vlaanderen vergrijst en verzilvert**. Tussen vandaag en 2024, het einde van de komende lokale bestuursperiode, zal het aantal 60-plussers in Vlaanderen groeien met meer dan 13,4%. Samen zullen de 60-plussers dan zo'n 28,6% van de Vlaamse bevolking uitmaken. Bijna 1 op 15 Vlamingen zal ouder zijn dan 80. Een trend die zich ook in de jaren daarna nog lang verder zal zetten.

Al vraagt dat fenomeen ook om relativering. De vergrijzing is geen natuurramp die ons overkomt. Ouderen zijn actiever, gezonder en hoger opgeleid dan enkele decennia geleden. En ook ouderen die beperkingen of zorgnoden ondervinden, beschikken nog over heel wat competenties waarmee ze kunnen bijdragen tot een actieve, aangename en zorgzame gemeente.

Essentieel is dat elke oudere, wat zijn of haar situatie ook moge zijn, de kans blijft krijgen om actief ouder te worden. Dit houdt meer in dan fysiek actief zijn. Elke oudere moet de mogelijkheid krijgen om binnen zijn specifieke levensomstandigheden en competenties ouder te worden op een manier die zijn sociaal, mentaal en lichamelijk welzijn bevordert, om maatschappelijk te participeren en om zich te blijven ontplooiën. En daar hebben de gemeenten heel wat hefboomen voor in handen. Hefboomen die bijdragen tot een leeftijdsvriendelijke gemeente.

Via welke doelen en acties je bij de lokale verkiezingen kan inzetten op leeftijdsvriendelijke omgevingen en actief ouder worden, dat kom je in deze tekst te weten. De grote uitdagingen en aandachtspunten worden hierin geschetst. Gebruik deze als vertrekpunt om in dialoog met de lokale ouderenraad de concrete prioriteiten in je gemeente te bepalen.

De Vlaamse Ouderenraad wenst je daarbij alvast veel succes!

Op zoek naar meer uitleg en duiding?

Hieronder vind je de beknopte versie van het memorandum van de Vlaamse Ouderenraad voor de lokale verkiezingen in 2018, dat kort de voornaamste actiepunten rond ouderen schetst.

Ben je op zoek naar iets meer achtergrondinformatie bij deze actiepunten? Raadpleeg dan het volledige memorandum dat je kan terugvinden op [www.vlaamse-ouderenraad.be/Publicaties/memorandum/uitgebreid memorandum lokale verkiezingen 2018.pdf](http://www.vlaamse-ouderenraad.be/Publicaties/memorandum/uitgebreid%20memorandum%20lokale%20verkiezingen%202018.pdf).

1. Vertrek vanuit de dialoog met ouderen

Actiepunten:

- **Breng de noden van ouderen in je gemeente in kaart:** er zijn al heel wat instrumenten uitgewerkt om ouderen hun behoeften te bevragen en de gemeente te screenen, van ouderenbehoefteonderzoeken, de checklist leeftijdsvriendelijke gemeenten tot een integrale leeftijdsvriendelijke toets. Ga hiermee aan de slag om in dialoog met ouderen te kijken waar de verbeterpunten liggen.
- **Hou de blik breed:** je gemeente leeftijdsvriendelijk maken vraagt om inzet vanuit verschillende domeinen en invalshoeken. Partnerschappen tussen de gemeente, de lokale ouderenraad, dienstverleners en middenveldorganisaties zijn daarbij cruciaal om tot duurzame, inclusieve en leeftijdsvriendelijke oplossingen te komen. Zorg dus voor een goede dialoog met ouderen en het maatschappelijk middenveld binnen elk beleidsdomein dat impact heeft op hun welzijn en maatschappelijke participatie.
- **Betrek ouderen bij het beleid:** een doeltreffend en breed gedragen ouderenbeleid vraagt om inspraak en betrokkenheid van de ouderen zelf. Voor die dialoog is een lokale ouderenraad in je gemeente essentieel. Geef ouderen daarnaast ook de kans om via sociaal-culturele verenigingen, andere adviesraden burgerinitiatieven en rechtstreekse politieke participatie ideeën en aandachtspunten naar voor te schuiven, zeker in het kader van de BBC en het strategisch meerjarenplan. Sla de handen in elkaar om samen zaken in beweging te brengen.
- **Speel in op de toenemende diversiteit onder ouderen:** ouderen zijn er van alle leeftijden en met grote verschillen qua engagementen, mogelijkheden, gezondheid, middelen, netwerk, achtergrond, cultuur, noden en voorkeuren. Die veelheid aan wensen, noden en situaties laat zich dan ook niet in enkelvoudige, kant-en-klare stellingen vatten. Hou rekening met die diversiteit bij het uittekenen van het ouderenbeleid, en probeer die verschillende groepen ouderen een plaats te geven binnen het beleid.

2. Ga de strijd aan met armoede en sociale uitsluiting

Actiepunten:

- **Maak van de integratie van het OCMW en de gemeente een impuls voor sterker sociaal beleid:** de integratie van OCMW en gemeente houdt een aantal risico's in, maar biedt ook heel wat kansen om het lokaal sociaal beleid te versterken, stigma's te overstijgen en beter dan vandaag de sociale grondrechten van alle inwoners te garanderen. Maak hier dus een positief verhaal van, samen met alle betrokken actoren, organisaties en de doelgroep zelf.
- **Voer een lokale armoedetoets in:** ga voor elk relevant beleidsdossier in overleg met deskundigen en vertegenwoordigers van mensen in een situatie van armoede en sociale uitsluiting om de impact van beleidsmaatregelen op hen na te gaan en waar nodig samen alternatieven te zoeken.
- **Zorg voor een betere toeleiding naar rechten en ondersteuning:** veel ouderen weten onvoldoende op welke ondersteuning ze aanspraak kunnen maken, of ervaren drempels die hen ervan weerhouden er beroep op te doen. Ga samen met ouderen na waar het fout loopt, verbeter de toekenning van rechten en zet zelf de eerste stap naar ouderen in een kwetsbare situatie. Werk hiervoor samen met ervaringsdeskundigen, vrijwilligers, brugfiguren, verenigingen, ...
- **Maak werk van rechtvaardige gemeentelijke belastingen en heffingen:** De impact van forfaitaire taksen en heffingen op het gezinsbudget van mensen met een laag inkomen mag niet onderschat worden. Verdeel de lasten naar draagkracht.
- **Help de digitale kloof te overbruggen:** blijf ouderen stimuleren en ondersteunen om digitale toepassingen te (leren) gebruiken en hun digitale vaardigheden aan te scherpen, en zorg dat er overal in de nabije omgeving computer- en internetvoorzieningen ter beschikking zijn. Maar verwaarloos tegelijk de communicatie langs traditionele informatiekanaal zeker niet. De loketfunctie en papieren informatie moeten evenwaardig aanwezig blijven.
- **Introduceer de UiTPAS in je gemeente:** de UiTPAS is een kortingskaart die niet stigmatiserend werkt, alle drempels aanpakt en het volledige lokale (of zelfs regionale) vrijetijdsaanbod omvat, van het cultureel centrum tot het gemeentelijk zwembad en activiteiten van verenigingen. Zeker iets om de bestaande doelgroepkaarten aan af te toetsen!

3. Bied ouderen kansen om te participeren

Actiepunten:

- **Waardeer en ondersteun het verenigingsleven:** verenigingen spelen een cruciale rol bij het versterken van het sociaal weefsel in de gemeente, in de sociale inclusie van ouderen, in het mee realiseren van zorgzame buurten en in het bereiken en ondersteunen van mensen in een kwetsbare situatie. Bied hen de mogelijkheden zodat zij deze rol voluit kunnen spelen. Zorg daarbij ook voor een goede afstemming en samenwerking met de lokale dienstencentra, zodat beiden elkaar aanvullen ten aanzien van de ouderen in de gemeente.
- **Zorg voor een rijk vrijetijdsaanbod, zowel 's avonds als overdag:** waar de ene oudere alleen 's avonds nog een gaatje vrij heeft om aan activiteiten deel te nemen, staat de andere er veel minder voor te springen om 's avonds laat nog op pad te zijn. Stimuleer dus een evenwichtig aanbod aan cultuur en educatie doorheen de dag, en pak ook de andere drempels om aan vrije tijd te participeren aan, van kostprijs en communicatie tot vervoer.
- **Maak vrijwilligerswerk laagdrempelig en toegankelijk:** vrijwilligers zijn vaak een onzichtbare kracht die dagelijks tal van initiatieven, projecten, organisaties en diensten levensvatbaar maken. Biedt hen dan ook voldoende, duidelijke en laagdrempelige informatie en ondersteuning, en help kandidaat-vrijwilligers en organisaties elkaar vlot te vinden.
- **Stimuleer uitwisseling en sociaal contact:** ouderen hebben heel wat kennis en ervaring in de aanbieding. Samenwerking en uitwisseling over generaties, culturen of andere grenzen heen kunnen dan ook enorm verrijkend zijn, zowel voor de betrokkene als voor de gemeente in zijn geheel. Mensen verbinden werkt!
- **Creëer mogelijkheden om levenslang en levensbreed te blijven leren:** levenslang leren versterkt mensen in hun persoonlijke ontplooiing, geletterdheid, zelfredzaamheid, sociale inclusie en maatschappelijke participatie, ook op latere leeftijd. Bekijk dit zeker breder dan alleen het volwassenenonderwijs of de basiseducatie: veel ouderen doen aan levenslang leren via vormingen en activiteiten van verenigingen, dienstencentra, bibliotheken, kunstacademies, ... Zorg dus dat ze ook daar vlot en betaalbaar kunnen (blijven) deelnemen aan levenslang en levensbreed leren.
- **Zet ouderen aan tot sport en beweging:** sport en bewegingsactiviteiten vervullen een belangrijke rol op vlak van gezondheidsbevordering en ziektepreventie, maar daarnaast zijn er voor ouderen nog vele andere redenen om te bewegen en te sporten. Het is vooral ook een ontspannende en sociale activiteit. Om zoveel mogelijk ouderen te bereiken, schakel je hier naast sportverenigingen dus best ook de sociaal-culturele verenigingen en lokale dienstencentra voor in.

4. Zorg dat elke oudere in een kwalitatieve en aangepaste woning kan wonen

Actiepunten:

- **Stimuleer buurten en wijken met een hoge 'meegroeifactor':** Zorg voor een ruim en divers aanbod aan woningen, alternatieve woonvormen, diensten en voorzieningen die anticiperen op veranderingen op psychisch, sociaal en fysiek vlak en op wijzigende gezinssituaties. Ga hiervoor na of het aanbod aan woontypes en (sociale) voorzieningen aansluit bij het profiel en de uiteenlopende noden van ouderen en van andere generaties in de gemeente. Is er een voldoende adequaat en betaalbaar aanbod voor iedereen?
- **Heb oog voor de inplanting van bouwprojecten:** een assistentiewoning of woonzorgcentrum hoort thuis in een aangename, veilige en levendige buurt in de nabijheid van winkels, diensten en voorzieningen. Niet in een buitenwijk waar ouderen afgesneden zijn van de rest van de wereld. Zorg dus dat ouderen binnen de relevante kanalen betrokken worden bij het denkwerk rond dergelijke bouwprojecten.
- **Verzeker de toegankelijkheid van bestaande woningen:** de meeste ouderen willen het liefst thuis ouder worden. Wanneer hun mobiliteit echter vermindert, blijkt hun huis vaak niet aangepast aan deze nieuwe situatie. Moedig inwoners daarom tijdig aan tot het toegankelijk maken van hun woning, onder andere via informatie, premies en diensten die ouderen begeleiden bij het laten uitvoeren van kleine en grote aanpassingen die hun woonkwaliteit kunnen verbeteren.
- **Pak energiearmoede aan:** zet in op de combinatie van premies, concrete begeleiding en praktische ondersteuning voor verbeteringen aan de woning. Voorzie daarbij één lokaal aanspreekpunt voor informatie, advies en begeleiding rond wonen, woningaanpassingen, (ver)bouwen, energie, premies en andere vormen van ondersteuning.
- **Heb oog voor ouderen op de huurmarkt,** onder meer door voldoende toegankelijke, kwalitatieve en energiezuinige sociale woningen en erkende sociale assistentiewoningen te voorzien, mensen met een laag inkomen te ondersteunen bij het betalen van de huurwaarborg en door toe te leiden naar rechten zoals de huurpremie of de huursubsidie. Voor het huren van een huis op de private woningmarkt zijn veel Belgische pensioenen en de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) immers sterk ontoereikend.
- **Sensibiliseer en informeer over veiligheid:** informeer inwoners over veiligheid in al zijn facetten, gaande van valpreventie, diefstal, CO-vergiftiging, brand- en inbraakveiligheid tot verkeersveiligheid. Sla de handen in elkaar met lokale partners om kleine en grote maatregelen uit te werken die de bevolking sensibiliseren en effectief ondersteunen.

5. Neem hindernissen weg op vlak van mobiliteit en openbare ruimte

Actiepunten:

- **Zet vervoersarmoede op de agenda:** heel wat mensen zijn minder mobiel dan ze zouden willen en zijn 'vervoersarm'. Ergens geraken is voor deze mensen om diverse redenen verre van evident. Zet hierop in en ga in dialoog met verschillende partners, over beleidsdomeinen heen, om samen drempels weg te werken en letterlijk en figuurlijk vooruitgang te boeken.
- **Betrek de gebruikers bij het uittekenen van het lokale vervoersaanbod:** vlotte verbindingen naar belangrijke plaatsen, diensten en voorzieningen zijn essentieel om de maatschappelijke participatie en autonomie van ouderen te waarborgen. Zorg dus voor een continue dialoog met de gebruikers bij het uittekenen van een vervoersaanbod op maat van alle inwoners. Heb daarbij naast het woonwerk- en schoolverkeer ook oog voor het maatschappelijke en recreatieve belang van het openbaar vervoer in je gemeente of regio.
- **Zet in op toegankelijkheid en bereikbaarheid:** van de voetpaden en gebouwen tot het openbaar en aangepast vervoer: om ouderen de mogelijkheid te geven maatschappelijk te participeren, moet alles vlot bereikbaar, betaalbaar en toegankelijk zijn. Ook voor wie minder vlot uit de voeten kan. Want één zwakke schakel in het parcours kan het verschil betekenen tussen zelfstandig zijn of hulp nodig hebben van anderen.
- **Zorg voor een straatbeeld waarin iedereen zich veilig voelt:** Wie zich onzeker en onveilig voelt, zal niet vlug meer buiten komen. Zorg dus voor een veilige omgeving: een leesbare weginrichting, een verkeersveilige weginrichting voor zwakke weggebruikers, net en uitnodigend, zonder obstakels en valrisico's op voet- en fietspaden. Met mogelijkheden om onderweg te rusten en op belangrijke publieke plaatsen ook toegankelijke toiletten. Zorg ook voor een zichtbare politie, tussen en onder de mensen.
- **Nabijheid is de beste mobiliteit:** hoe dichter en beter bereikbaar de bestemmingen zijn, hoe groter de kansen voor individuele mobiliteit en beweging. Beweegvriendelijke buurten vergen in eerste plaats een goede locatiekeuze voor de inrichting van winkels, welzijnsdiensten, woonzorgvoorzieningen, bushaltes, ... Voor het openbaar vervoer zijn toegankelijke haltes, een vlotte doorstroming in de gemeente en aangepaste verkeerselementen cruciaal. Heb tot slot ook oog voor factoren die mensen aanzetten om te wandelen of zich met de fiets te verplaatsen.
- **Pas het STOP-principe toe bij de (her)aanleg van wegen:** de gemeente dient niet enkel ingericht te zijn voor het autoverkeer. Ook zachte weggebruikers verdienen bijzondere aandacht, onder meer door te zorgen voor veilige oversteekplaatsen en voldoende brede fietspaden en obstakelvrije wandelpaden, afgescheiden van de rijbaan.

6. Draag zorg voor ieders welzijn

Actiepunten:

- **Investeer in een gezonde leefomgeving:** evolueren van een apart lokaal gezondheidsbeleid naar een gezond lokaal beleid dat inzet op open en groene publieke ruimtes die aanzetten tot bewegen, dat stimulansen biedt voor sociale contacten, gezonde voeding, ... creëert de beste gezondheidskansen. Ontwikkel dus samen met inwoners en lokale partners over sectoren heen een breed en geïntegreerd gezondheidsbeleid.
- **Anticipeer op kwetsbaarheid bij ouderen met een integrale, preventieve aanpak:** vroeg of laat worden ouderen geconfronteerd met diverse risicofactoren die de balans tussen hun draagkracht en draaglast uit evenwicht kunnen brengen. Het niet tijdig detecteren van kwetsbaarheid kan leiden tot een daling van de levenskwaliteit van ouderen. Inzetten op de preventie van fysieke, psychische, sociale en omgevingskwetsbaarheid is daarom cruciaal. Ook maatregelen tegen ouderenmis(be)handeling mogen daarbij niet ontbreken.
- **Stimuleer alle eerstelijnsactoren tot een betere samenwerking:** als zorgvrager verwacht je dat je op ieder moment de juiste zorg en ondersteuning krijgt, en dat de toegankelijkheid en continuïteit daarvan gewaarborgd wordt. Essentieel daarvoor is dat alle zorg- en welzijnsactoren zich rond de vraag van de persoon met een zorgnood organiseren en hun aanbod daarop afstemmen. Waak erover dat er daarbij ook rekening wordt gehouden met de mensen die minder snel uit eigen initiatief een hulp- of ondersteuningsvraag stellen. Het opsporen en proactief benaderen van deze inwoners is essentieel.
- **Ga het engagement aan om samen zorgzame buurten uit te bouwen:** in zorgzame buurten leven jong en oud samen, kennen en helpen bewoners elkaar, krijgen personen met zorgnoden en hun mantelzorgers ondersteuning van professionele hulpverleners en dragen vrijwilligers hun steentje bij. Om tot zorgzame buurten te komen moeten alle krachten op lokaal niveau gebundeld en actief benut worden, over beleidsdomeinen en organisaties heen. Alle initiatieven die wederzijdse steun in een straat, buurt, wijk of dorp stimuleren en sociale netwerken versterken, zijn stapstenen naar zorgzame buurten.
- **Erken, waardeer en steun mantelzorgers:** dagelijks zetten heel wat mantelzorgers zich in om de zorg op te nemen voor een zorgbehoevende naaste. Biedt deze mantelzorgers de erkenning en ondersteuning die ze verdienen. Dat kan via concrete maatregelen zoals de mantelzorgpremie, het organiseren van vormingen rond de bestaande psycho-educatiepakketten (o.a. 'Dementie en nu'), lotgenotencontacten, de uitbouw van respijtzorg, ...
- **Zorg ervoor dat personen met dementie een volwaardige burger kunnen zijn in de gemeente:** iedereen heeft recht op samen-leven, ook personen met dementie. De verantwoordelijkheid voor de zorg én participatie van personen met dementie in de samenleving mag niet enkel bij de

(in)formele zorgverleners liggen, maar dient mede door de lokale gemeenschap opgenomen te worden. Een engagement om te streven naar een dementievriendelijke gemeente moet resulteren in acties en zichtbare resultaten.

- **Investeer in de realisatie van een volwaardig zorgcontinuüm, van ondersteuning aan huis tot residentiële zorg:** De betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van zorg moet voor alle ouderen gegarandeerd zijn. De gemeente heeft hierin een cruciale rol te vervullen. Het behoud van een sterke publieke sector is en blijft belangrijk in de realisatie van een bereikbaar, kwalitatief en betaalbaar woonzorgaanbod.

7. Breng de buurt in beweging

Actiepunten:

- **Stimuleer en ondersteun initiatieven rond sport en beweging voor ouderen:** Vertrekkend vanuit sociaal contact, gemeenschapsgevoel en lokale noden en behoeften, zetten seniorenportfederaties, sociaal-culturele verenigingen en lokale dienstencentra tal van ouderen aan tot diverse sport- en bewegingsactiviteiten. Zorg dat zij de nodige slagkracht krijgen om die rol verder uit te bouwen.
- **Zet in op projecten en methodieken die beweging integreren in het dagelijkse leven:** beweging zit nog te weinig verankerd in het dagelijks leven van heel wat ouderen. Een integrale visie op beweging met oog voor laagdrempelige, dagdagelijkse vormen van beweging kan bijdragen aan het verhogen van het bewustzijn van inwoners rond de positieve effecten van sport en bewegen op hun gezondheid.
- **Investeer in randvoorwaarden voor sport en beweging:** sport- en bewegingsactiviteiten opzetten, vraagt om de nodige (eigen of gedeelde) infrastructuur, materiaal, ruimte en samenwerking. Bekijk ook hiervoor wat de noden zijn om meer mensen aan het bewegen te krijgen.